

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ФОНДУ ГАРАНТУВАННЯ ВКЛАДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УМОВАХ БАНКРУТСТВА БАНКІВ УКРАЇНИ

Юрик С. О.,
доцент

Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна

Для нормального функціонування Фонду гарантування вкладів фізичних осіб необхідно розкрити його проблеми в роботі в сучасних умовах нестабільного розвитку економіки. Ці проблеми зростають при подальшому банкрутстві банків. Визначені проблеми фонду, його взаємовідносини з регулятором та вплив нормативної бази на його функціонування, а також запропоновано шляхи подолання цих проблем.

Ключові слова: проблеми, банкрутство, майно, вклади, виплати.

Постановка проблеми. Гостра нестача ліквідності підірвала платоспроможність українських банків, призвела до масового банкрутства багатьох з них. Глибока криза банківської системи уразила також й інститути, що забезпечують її ефективне функціонування, зокрема Фонд гарантування вкладів фізичних осіб (далі ФГВФО). В сучасних складних умовах розвитку економіки України виникли проблеми функціонування банківської системи, що спричинило виникнення проблем і у Фонді гарантування вкладів фізичних осіб, що обумовило актуальність теми статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Криза банківської системи є предметом дослідження В. Вовк, Ю. Дмитрик [1], О. Кузнецова [2], Г. Карчевої [3; 4] та І. Крупки [5]. Проблеми розвитку ФГВФО розглядалися і раніше О. Кириченком, В. Міщенком, П. Снігурською та іншими економістами, але в умовах такого повального банкрутства банків, ця тема висвітлена недостатньо.

Метою дослідження є з'ясування основних проблем у функціонуванні ФГВФО та ролі стабільності банківської системи у їх подоланні.

Основні результати дослідження. На виплати ФГВФО впливає в першу чергу надійність банківських депозитів. 7 грудня 2015 року Рейтингове агентство «Стандарт-рейтинг» опублікувало свій дванадцятий по рахунку «Рейтинг надійності банківських депозитів». При оцінці надійності банківських депозитів агентство аналізувало більше 20 чинників, включаючи показники квартальної фінансової звітності банків і динаміку їх нормативів, що підлягають публікації.

Свої позиції в групі банків з найвищою оцінкою надійності депозитів не втратили і дуже мала кількість банків в тому числі і державні банки: Укргазбанк, Ощадбанк і Укрексімбанк. Незважаючи на збиткову роботу, вони змогли зберегти свої позиції на ринку

До ТОП-18 банків з високою оцінкою надійності банківських депозитів віднесли: Кредобанк, Альфа-банк, УТБ банк (Україна) Укрсиббанк, Промінвестбанк, Райффайзен банк Аваль, Укрсоцбанк, Таскомбанк, Форвард банк, Прокредитбанк,

Укргазбанк, КГС банк, Мегабанк, Укрексімбанк, Ощадбанк, «Хрещатик», Правекс-банк, та банк «Глобус». [6; 7]

Окрім депозитного ринку на кількість банків, які збанкрутували впливає повернення кредитів та обсяги їх заборгованості.

Тому для зниження проблем функціонування банківської системи та зниження кредитних ризиків, в сучасних умовах розвитку економіки, Національний банк України прийняв ряд важливих нормативних актів. В першу чергу, НБУ скоротив строк надання кредитів рефінансування шляхом проведення тендерів. Максимальний строк такого кредиту становитиме 90 днів замість одного року. Ця зміна є необхідною передумовою переходу до режиму інфляційного таргетування, який НБУ і планує завершити до кінця 2016 року. Це визначено в постанові Правління Національного банку України від 17 вересня № 615 «Про затвердження Положення про застосування Національним банком України стандартних інструментів регулювання ліквідності банківської системи», яка набрала чинності з 1 грудня 2015 року [8].

Згідно з Постановою № 615 дозволяється часткове погашення і вивільнення застави. Раніше банки мали змогу частково погашати зобов'язання, проте могли вивільнити заставу лише після повного погашення зобов'язання [8].

НБУ також обновив підхід до розрахунку нормативів кредитного ризику та достатності (адекватності) регулятивного капіталу. Це рішення було закріплене в Постанові №683, яким внесено зміни в №368. Ця Постанова набрала чинності 11 листопада 2015 року.

Новий підхід до розрахунку кредитного ризику передбачає включення активів по їх балансовій вартості [8].

Що стосується підходу до нормативу достатності регулятивного капіталу (Н2), то групу активів, які приймалися з мірою ризику 0% доповнили активами, забезпеченими державною гарантією [8].

В таких складних умовах розвитку банківської системи дуже багато проблем виникає і у функціонуванні ФГВФО, основні з яких ми розглянемо.

На фінансовому ринку України ФГВФО працює ще з 2001 року у функції якого входить не лише повернення і компенсація втрачених заощаджень громадян, але і набагато складніший і чутливіший процес – робота по частковому відновленню працездатності що ще подають які-небудь ознаки життя банків, а також стягнення виручки із залишків тих, хто вже не підлягає відновленню [6].

Але із-за небувало масового банкрутства ситуація не має аналогів в історії української банківської системи. Рахунок компенсаціям по депозитах йде на десятки мільярдів гривень. А ось заповнювати ці виплати у фонду доки виходить не дуже. І хоч балансова вартість отриманого у ведення ФГВФО майна і активів оцінюється в сотні мільярдів гривень, оцінка на сьогоднішній «чорний день» – на порядок нижче. **Це одна із проблем** в роботі ФГВФО.

Якщо говорити мовою цифр, то за словами розпорядника ФГВФО Костянтинтина Ворушиліна вкладникам 56 неплатоспроможних банків Фондом вже виплачені 47,1 млрд грн. Зокрема, в 2014 р. Сума виплат склала 14,6 млрд грн, а в 2015-му – 32,5 млрд. ФГВФО ще належить виплатити 14,7 млрд.грн [6].

В таблиці 1 представлена інформація про фінансові ресурси, які сформовані на протязі 2015 року.

Реальні продажі фонду дуже низькі, тому уряду і Національному банку доводиться виділяти на підтримку фонду десятки мільярдів гривень кредитів, причому під високу ставку під 11-12,5річних. З цієї причини ФГВФО ризикує повторити долю своїх підопічних.

Отже другою проблемою це якраз і є, те що ФГВФО платить по цих кредитах великі відсотки і в сукупності по цьому року заплатить тільки безпосередньо до бюджету 1,3 млрд. грн. Ніде у світі – а подібні до нашого фонду існують практично в усіх країнах, і ситуації теж виникають різні – таких відсотків немає. У ідеалі держава виплачує абсолютно усім, включаючи юридичних осіб, забирає усі активи і далі вже з ними розбирається. Саме 200 тис. грн

стали, не дуже переконливою сумою в доларовому еквіваленті, раніше це дорівнювало 25 тис. дол., а тепер – трохи більше 10 тис. Раніше у Фонду були свої кошти за рахунок відрахувань банків – тепер їх не достатньо [6].

Тут в нагоді, на нашу думку, став би новостворений банк – тоді ФГВФО не виплачував би ці гроші, відповідно, не запозичував їх у держави, а передавав активи в новостворений банк, а він вже розраховувався би з вкладниками. Можливо також розділити їх одна частина – це записка в НБУ під рефінансування, друга частина – оформлена записка в державних Ощадбанку, та Укрексімбанку.

Третя проблема та, що у ФГВФО немає достатньо своїх оцінювачів, для того, щоб стежити за якістю оцінки активів. ФГВФО має тільки 2 кваліфіковані оцінювачі, які проводять оцінку виходячи з розробленої Фондом методик оцінки активів.

Ця методика вже застосовується. Але яку кваліфіковану методику оцінювання ФГВФО не зробив, в нинішній ситуації по усіх абсолютно активам **стартова ціна буде нижча ринкової**. При цьому система прозора максимально: усю інформацію про торги ФГВФО розміщує у себе на сайті. Але продажі все одно йдуть на низькому рівні.

В таблиці 2 представлена інформація про вклади фізичних осіб на протязі останніх 2 років, по даним якої видно що процент покриття кількості вкладників знижується .

Просто ситуація на ринку країни надскладна – ось в чому є **головна проблема**, яка негативно впливає на роботу Фонду.

Нарешті 12 серпня 2015 року набув чинності Закон України від 16 липня 2015 року № 629-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення системи гарантування вкладів фізичних осіб та виведення неплатоспроможних банків з ринку» [10] але ним передбачено, що деякі норми набуватимуть чинності поетапно. Тому був прийнятий Закон для адаптування роботи

Таблиця 1

Динаміка фінансових ресурсів Фонду за 2015 рік, млн. грн. [6]

Період	01.01.	01.04.	01.05.	01.06.	01.07.	01.08.	01.09.	01.10.	01.11.
млн. грн.	16872,6	16146,7	18192,6	18544,3	18794,8	16 962,5	17 115,2	22033,9	19 006,4

Таблиця 2

Дані про вклади фізичних осіб в учасниках Фонду гарантування вкладів фізичних осіб протягом 2014 – 2015 року [6].

Дата	Сума вкладів фізичних осіб, млрд.грн.	Кількість вкладників, млн. осіб	Середній розмір вкладу, грн.	Процент покриття кількості вкладників, %
01.01.2014	402,6	47,4	8 486	99,4
01.04.2014	406,2	47,7	8 509	99,3
01.07.2014	390,9	46,6	8 393,1	99,3
01.10.2014	371,6	45,4	8 188	99,3
01.01.2015	382,1	46,5	8 213	98,7
01.04.2015	415,1	46,0	9 017	98,6
01.07.2015	369,5	45,2	8 172	98,8
01.10.2015	357,3	46,4	7 708	98,8

фонду в нових складних умовах банкрутства банків. З першого дня дії Закону передбачено:

– посилення повноважень Фонду гарантування як тимчасового адміністратора та ліквідатора, і підвищення його ролі у підготовці до виведення неплатоспроможного банку з ринку;

– скорочення термінів виведення банку з ринку за участі держави;

Другий етап вдосконалення системи гарантування розпочнеться з 1 січня 2016 року. Він, зокрема, передбачає:

– скорочення строків для затвердження виконавчою дирекцією Фонду плану врегулювання до 30 днів з дня початку процедури виведення банку з ринку та прискорену ліквідацію неплатоспроможного банку, у разі його відповідності критеріям, встановленим нормативно-правовими актами Фонду гарантування.

Крім того, Закон передбачає концентрацію всіх процедур з продажу активів банків, що ліквідуються на рівні Фонду гарантування. З цією метою буде створений та почне функціонувати «консолідований офіс» з реалізації такого майна [10].

На третьому етапі (з 1 липня 2016 року) передбачено скорочення строків початку виплат відшкоду-

вання коштів всім без виключення вкладникам за рахунок коштів Фонду гарантування до 20 робочих днів з дня початку процедури виведення неплатоспроможних банків з ринку, тобто, не чекаючи прийняття Національним банком України рішення про відкликання банківської ліцензії та ліквідації банку [8]. Наприклад, Національний банк, коли ФГВФО оцінює активи, вважає, що, ФГВФО навпаки, вартість активів завищує. НБУ має свою методику, яка суттєво відрізняється від методики Фонду. **Ці різні методики ускладнюють роботу ФГВФО.**

Висновки. У підсумку дослідження потрібно подати авторські рекомендації щодо вирішення основних проблем функціонування ФГВФО. На нашу думку, для вирішення основних проблем у функціонуванні ФГВФО необхідно:

подаліше вдосконалення вітчизняного законодавства в цій сфері і в першу чергу розробка однакових методик оцінки активів збанкрутілих банків;

стабілізувати економічний розвиток в країні, що прямо впливає на банкрутство банків;

залучати консультантів з Казначейства США та інших розвинених країн Європи, які мають досвід у вирішенні таких проблем, які склалися у роботі вітчизняного ФГВФО.

Література:

1. Вовк В. Діагностування кризи з боку центральних банків: зарубіжний та вітчизняний досвід / В. Вовк, Ю. Дмитрик // Вісник Національного банку України – 2013. – №3. – С.20–25.
2. Кузнецов О. Генеза фінансових криз / О. Кузнецов // Вісник Національного банку України – 2010. – №11. – С.30–33.
3. Карчева, Г. Т. Функціонування банківської системи України в умовах фінансово-економічної кризи [Текст] / Г. Т. Карчева // Міжнародна банківська конкуренція: теорія і практика : зб. тез доп. IV Міжнародної науково-практичної конференції (21 – 22 травня 2009 р.) : у 2 т. / Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України». – Суми, 2009. – Т. 1. – С.16–17.
4. Карчева Г.Т. Ефективність функціонування та перспективи розвитку банківської системи України / Г. Т. Карчева // НАН України, Ін-т екон. та прогноз. – К., 2012. – 520 с.
5. Крупка І. М. Фінансово – економічна безпека банківської системи України та перспективи розвитку національної економіки / І. М. Крупка // Бізнес Інформ – 2012. – №6. – С.168–175.
6. Офіційний сайт РА «Стандарт-Рейтинг» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : Заголовок з екрану : www.standard-rating.com.
7. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу – Заголовок з екрану : <http://www.bank.gov.ua/>.
8. Постанова Правління Національного банку України «Про затвердження Положення про застосування Національним банком України стандартних інструментів регулювання ліквідності банківської системи» від 17 вер. 2015 р. № 615 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=21857413>
9. Ворушилін К. Фонд виявився не готовим до миттєвого вирішення проблем, що звалилися на нього / К. Ворушилін // Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/>. – Заголовок з екрану : <http://gazeta.dt.ua/finances/kostyantyn-vorushilin-fond-viyavivsya-ne-gotovim-do-mittyevogo-virishennya-problem-scho-zvalilisya-na-nogo-.html>
10. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення системи гарантування вкладів фізичних осіб та виведення неплатоспроможних банків з ринку : Закон України від 16 липня 2015 року № 629-VIII: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/629-19/page>

ОСНОВНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ФОНДА ГАРАНТИРОВАНИЯ ВКЛАДОВ ФИЗИЧЕСКИХ ЛИЦ В УСЛОВИЯХ БАНКРОТСТВА БАНКОВ УКРАИНЫ

Юрик С. А.,

доцент

Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина

Для нормального функционирования Фонда гарантирования вкладов физических лиц необходимо раскрыть его проблемы в работе в современных условиях нестабильного развития экономики. Эти проблемы возрастают при дальнейшем банкротстве банков. Определены проблемы фонда, его взаимоотношения с регулятором и влияние нормативной базы на его функционирование, а также предложены пути преодоления этих проблем.

Ключевые слова: проблемы, банкротство, имущество, вклады, выплаты.

THE MAIN ISSUES OF THE INDIVIDUALS' DEPOSITS GUARANTEE FUND IN THE CONDITIONS OF BANKRUPTCIES OF UKRAINIAN BANKS

Yuryk S.O.,

Associate Professor,

V.N. Karazin Kharkiv National University

For the normal functioning of Fund of guaranteeing of holding of physical persons it is necessary to expose his problems in-process in the modern terms of unstable development of economy. These problems grow at further bankruptcy of banks. Certain problems of fund, his mutual relations with a regulator and influence of normative base on his functioning, and also the ways of overcoming of these problems are offered.

Keywords: problems, bankruptcy, property, holding, payments.

Надійшла до редакції 16 вересня 2015 р.